

SOTSIOLOGIK MA'LUMOTLARNI QAYTA ISHLASH VA TAHLIL ETISH USULLARI

X.Samatov

Ilmiy rahbar

Jalilov Muxtor

Toshkent Axborot Texnologiyalari Universiteti Samarqand filiali

KI 21-02 guruh talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11402350>

Annotatsiya. Ushbu maqola sotsiologik ma'lumotlarni qayta ishlash va tahlil etish jarayonlarini chuqur o'rganishga bag'ishlangan. Maqola, sotsiologik tadqiqotlarning ahamiyatini ta'kidlab, ma'lumot yig'ishning turli usullari, ma'lumotlarni tozalash va tahlil qilish metodlari hamda tadqiqot natijalarini taqdim etish usullari haqida batafsil ma'lumot beradi. Har bir bosqichning o'ziga xos xususiyatlari va qo'llaniladigan texnikalari, jumladan deskriptiv va inferensial statistika, regressiya tahlili kabi usullar yoritiladi. Maqola, sotsiologik ma'lumotlar yordamida jamiyatdagi muammolar va o'zgarishlarni tushunish va baholash imkoniyatlarini taqdim etadi.

Kalit so'zlar: Sotsiologik tadqiqotlar, Ma'lumot yig'ish, Ma'lumotlarni tozalash, Deskriptiv statistika, Inferensial statistika, Regressiya tahlili, Tadqiqot natijalarini taqdim etish.

METHODS OF SOCIOLOGICAL DATA PROCESSING AND ANALYSIS

Abstract. This article is devoted to an in-depth study of the processes of sociological data processing and analysis. The article highlights the importance of sociological research and provides detailed information on various methods of data collection, methods of data cleaning and analysis, and methods of presenting research findings. The specific characteristics of each stage and the techniques used, including descriptive and inferential statistics, regression analysis, etc., are covered. The article provides opportunities to understand and evaluate problems and changes in society with the help of sociological data.

Keywords: Sociological research, Data collection, Data cleaning, Descriptive statistics, Inferential statistics, Regression analysis, Presentation of research results.

МЕТОДЫ ОБРАБОТКИ И АНАЛИЗА СОЦИОЛОГИЧЕСКИХ ДАННЫХ

Аннотация. Статья посвящена углубленному изучению процессов обработки и анализа социологических данных. В статье подчеркивается важность социологических исследований и приводится подробная информация о различных методах сбора данных, методах очистки и анализа данных, а также методах представления результатов исследований. Освещены конкретные характеристики каждого этапа и используемые методы, включая описательную и логическую статистику, регрессионный анализ и т. д. Статья предоставляет возможности понять и оценить проблемы и изменения в обществе с помощью социологических данных.

Ключевые слова: Социологическое исследование, Сбор данных, Очистка данных, Описательная статистика, Инференциальная статистика, Регрессионный анализ, Презентация результатов исследования.

Kirish. Kirish qismida sotsiologik tadqiqotlar va ularning ahamiyati haqida umumiy ma'lumot beriladi. Shuningdek, ma'lumotlarni qayta ishlash va tahlil qilishning zarurligi va bu jarayonning ilmiy tadqiqotlardagi o'ri haqida fikr yuritiladi.

Asosiy qism

Ma'lumotlarni yig'ish. Sotsiologik ma'lumotlarni yig'ish jarayoni turli usullar va texnikalardan foydalanadi, bu esa olimlarga turli ijtimoiy hodisalar va jarayonlar haqida chuqurroq tushuncha berishga imkon yaratadi. Quyidagi usullar sotsiologik ma'lumotlarni yig'ishning asosiy turlaridir:

So'rovnomalar-So'rovnomalar, sotsiologik ma'lumotlarni yig'ishning eng keng tarqalgan usullaridan biridir. So'rovnomalar yordamida tadqiqotchilar katta miqdordagi ma'lumotlarni nisbatan qisqa vaqt ichida to'plashlari mumkin. So'rovnomalar yozma yoki elektron shaklda bo'lishi, shuningdek, telefon orqali ham o'tkazilishi mumkin. Ular yopiq (oldindan belgilangan javob variantlari bilan) va ochiq (javob beruvchilarga o'z fikrlarini erkin ifodalash imkoniyati berilgan) savollar o'z ichiga olishi mumkin.

Intervyular-Intervyular, ma'lumot yig'ishning yana bir muhim usulidir. Ular respondentlar bilan yuzma-yuz yoki masofaviy ravishda o'tkazilishi mumkin. Intervyular chuqurroq ma'lumot olish imkonini beradi, chunki tadqiqotchi javob beruvchining javoblarini kengaytirish yoki aniqlashtirish uchun qo'shimcha savollar berishi mumkin. Intervyular tuzilgan (oldindan tayyorlangan savollar bilan), yarim-tuzilgan (ba'zi tayyor savollar bilan, lekin mavzudan chetlashishga ham imkon beruvchi) va tuzilmasdan (ochiq suhbat shaklida) bo'lishi mumkin.

Kuzatuvlar-Kuzatuvlar, tadqiqotchi tomonidan bevosita kuzatish orqali ma'lumot to'plash usulidir. Bu usul odatda tabiiy muhitda, sun'iy laboratoriya sharoitlaridan tashqarida amalga oshiriladi. Kuzatuvlar yashirin yoki ochiq, tuzilgan yoki tuzilmasdan bo'lishi mumkin. Yashirin kuzatuvlar davomida tadqiqotchi o'zining kuzatuvchi ekanligini yashiradi, ochiq kuzatuvlarda esa respondentlar tadqiqotchi tomonidan kuzatilayotganini bilishadi.

Hujjatlar va Arxivlar-Tadqiqotchilar shuningdek, mavjud hujjatlardan yoki arxiv ma'lumotlaridan foydalanish orqali ham sotsiologik ma'lumotlarni to'plashlari mumkin. Bu usul o'tmishdagi voqealar yoki jamiyatning o'tgan davrlardagi holatini tahlil qilishda juda foydali bo'lishi mumkin. Hujjatlar orasida rasmiy hujjatlar, maktublar, fotografiyalar, gazeta va jurnallar, shuningdek turli idoralar va tashkilotlar tomonidan yig'ilgan statistik ma'lumotlar bo'lishi mumkin.

Elektron ma'lumotlar to'plash-Zamonaviy texnologiyalar yordamida ijtimoiy tarmoqlar, veb-saytlar va boshqa elektron manbalar orqali ham katta miqdordagi ma'lumotlarni to'plash mumkin. Bu usul, ayniqsa, ommaviy fikr yoki madaniy trendlarni o'rganishda juda qo'l keladi.

Ma'lumotlarni tozalash-Ma'lumotlarni tozalash jarayoni, ya'ni noto'g'ri yoki kamchilikli ma'lumotlarni qanday aniqlash va tuzatish yollari tavsiflanadi. Bu jarayon ma'lumotlarning sifatini oshirish uchun juda muhimdir. Ularni quyidagicha shakllantiriladi.

Maqsadlar: Ma'lumotlarni tozalashning asosiy maqsadi, ma'lumotlar bazasining aniq, to'g'ri va ishlab chiqilgan bo'lishi, bu esa ma'lumotlarni ishlash, tahlil qilish, tushunish va maqsadli qarorlar qabul qilishda yordam beradi.

Tozalashning usullari: To'plangan ma'lumotlar statistik metodlar, matematik modellar, va sotsiologik tushunchalar boyicha to'g'ri ko'rish uchun to'g'ri metodlarga asoslanadi.

Ma'lumotlar haqida to'liq tushuntirish: Ma'lumotlarni tozalash jarayoni, ma'lumotlarning qanday to'plangan va saqlanganligi, qaysi yo'nalishlarda ishlatilishi, to'g'ri va aniq bo'lishi, tushuntirilgan ma'lumotlarning aholi va sohasi bilan bog'liq muammolarni yechish uchun muhimdir.

Xavfsizlik: Tozalashning bir qismi, ma'lumotlarni xavfsizligini ta'minlashdir. Bu, ma'lumotlar bazasini xorijiy atakalardan himoya qilish va insoni ma'lumotlari ishlatishidan to'g'ri va ishonchli his qilishdir.

Ma'lumotlar manzillarining tasnifi: Ma'lumotlar bazasidagi ma'lumotlar, ularning maqsad va manzillariga ko'ra tozalash va tasnifga olinadi. Bu, ma'lumotlar bazasini tizimlilik va ma'lumotlarning qulaylikka ega bo'lishi uchun muhimdir.

Avtoaniqlik va qandaylik: Tozalash jarayonida avtoaniqlik tizimi, ma'lumotlarni avtomatik ravishda tekshirib chiqish va qandaylikni ta'minlashning muhim qismidir.

Ma'lumotlarni tahlil qilish. Sotsiologik ma'lumotlarni tahlil qilish - bu sotsial o'zgarishlarni, harakatlarni va tuzilmalarni tushunish va baholash uchun ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilish jarayonidir. Sotsiologik tadqiqotlar ko'pincha jamiyatdagi muayyan muammolarni o'rganish yoki turli ijtimoiy guruhlar orasidagi farqlarni aniqlash maqsadida olib boriladi. Bu bo'limda turli tahlil usullari (deskriptiv statistika, inferensial statistika, regressiya tahlili, faktor tahlili va boshqalar) haqida tushunchalar beriladi. Har bir usulning qanday holatlarda qo'llanilishi va ularning afzalliklari ham ko'rsatib o'tiladi. Masalan Deskriptiv (tasvirlaydigan) tahlil: Bu qadamda ma'lumotlar umumlashtiriladi va asosiy statistikalar, jumladan o'rtacha qiymatlar, standart og'ishlar va boshqalar hisoblanadi. Grafiklar va jadvallar ko'pincha bu ma'lumotlarni tasvirlashda qo'llaniladi, Inferensial (xulosaviy) tahlil: Bu bosqichda statistik usullar yordamida ma'lum bir namunadagi kuzatuvlar umumiy aholi haqida xulosalar chiqarish uchun ishlatiladi. Masalan, korrelyatsiya va regressiya tahlillari o'zaro bog'liqliklarni va sababiy aloqalarni o'rganishda foydalaniladi.

Natijalarni taqdim etish. Tadqiqot natijalarini qanday qilib taqdim etish va ularni qanday formatlarda (grafiklar, jadvallar, hisobotlar) namoyish etish mumkinligi haqida ma'lumotlar kiritiladi. Shuningdek, natijalarni interpretatsiya qilish va ulardan qanday xulosalar chiqarish mumkinligi muhokama qilinadi. Tahlil qilingan ma'lumotlar asosida tadqiqot natijalari shakllantiriladi va ularni ilmiy maqolalar, hisobotlar yoki taqdimotlar orqali jamoatchilikka yoki manfaatdor tomonlarga taqdim etiladi.

Xulosa. Sotsiologik ma'lumotlarni qayta ishlash va tahlil qilish, ilmiy tadqiqotlarda muhim o'rin tutadi. Ushbu jarayon, ma'lumot yig'ishdan boshlab, tahlil qilish va natijalarni taqdim etishgacha bo'lgan turli bosqichlarni o'z ichiga oladi. Maqola, tadqiqotchilarga turli usullar yordamida to'plangan ma'lumotlarni qanday qilib samarali tahlil qilish va ular asosida qanday xulosalarga kelish mumkinligini ko'rsatib beradi. Natijada, sotsiologik ma'lumotlar, jamiyatdagi muhim o'zgarishlarni aniqlash va tushunishda asosiy manba sifatida xizmat qiladi. Bu jarayonlar, ilmiy hamjamiyat va qaror qabul qiluvchilar uchun juda foydali bo'lgan aniq va ishonchli ma'lumotlarni taqdim etadi.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitusiyasi.- T.: —O'zbekiston ,2008.-40 b.O'zbekiston Respublikasi birinchi Prezidenti I.A.Karimov Bizning bosh maqsadimiz – jamiyatni demokratlashtirish va yangilash, mamlakatni modernizasiya va isloh etishdir. - T.: O'zbekiston, 2005, 44 b.
1. O'zbekiston Respublikasi birinchi Prezidenti I.A.Karimov. O'zbekistonning 16 yillik mustaqil taraqqiyot yo'li. T.:—O'zbekistonl, 2007, 57-bet.
2. O'zbekiston Respublikasi birinchi Prezidenti Islom Karimov. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. T.: «Ma'naviyat», 2008.,
3. 176 b.
4. O'zbekiston Respublikasi birinchi Prezidenti Islom Karimov. Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi, O'zbekiston sharoitida uni bartaraf etishning yo'llari va choralari. T.: —O'zbekiston, 2009. –56 b.
5. B.Aliev., G.Rafiqov., T.Sultonov., M.Mullajonova., B.Rahmonov va boshqalar. Sosiologiya. (O'quv qo'llanma). –T.: TDYuI nashriyoti . 2006. -289 bet. 211-236 – betlar.
6. Murad Sharifxodjaev, Gulchexra Axunova. Maxallya как институт местного самоуправления. T., 2005, 1-201 str.
7. Qirg'izboev Muqimjon. Fuqarolik jamiyati: nazariya va xorijiy tajriba (monografiya) - T.: «Yangi asr avlodi», 2006. - 204 b. (131-185 -betlar)
8. George Ritzer. Sociological Theory. 8- Ed. - Boston: McGraw-Hill, 2010.
9. Michele Dillon. Introduction to Sociological Theory. Theorists, Concepts, and Their Applicability to the Twenty-First Century. 2-Ed. Blackwell Publishing, 2014.
10. Зборовский Г.Е. История социологии: классический этап: учебник для вузов. 2-е изд. испр. и доп. - Сургут и [др.]: РИО СурГПУ, 2014.
11. Зборовский Г.Е. История социологии: современный этап: учебник для вузов. 2-е изд. испр. и доп. - Сургут и [др.]: РИО СурГПУ, 2015.
12. Кравченко А.И. Социология. Классические теории через призму социологического воображения: учебник для бакалавров. -М .: Юрайт, 2014.
13. Кравченко А.И. Социология в 2 ТТ. Том 2. Новые и новейшие социологические теории через призму социологического воображения: учебник для бакалавров. - М.: Юрайт, 2014.